

het Vervolg

INTERVIEW Nikolaos van Dam weet als oud-ambassadeur in Irak hoe wreed een dictatuur kan zijn. Toch is hij tegen militair ingrijpen in Syrië, uit angst voor een burgeroorlog. 'Als bevolkingsgroepen eenmaal tegenover elkaar staan, wordt iedereen meegesleurd.' Door Peter Giesen

'Regime vol bullebakken'

En lijkt dat niet weggehaald kan worden omdat de straat onder vuur ligt, tanks die een woonwijk beschieten, de paniek en het bloed in een ziekenhuis waar gewonde oppositieleden worden binnen gebracht. Van de tv-beelden uit Homs gaat een sterk moreel appel uit. Hoe lang kan de wereld nog toekijken hoe het regime van de Syrische president Bashar al-Assad zijn eigen burgers afslacht?

Toch zou een westerse militaire interventie rampzalig zijn, denkt Nikolaos van Dam, ex-diplomaat, arabist en auteur van het internationaal erkende standaardwerk *The Struggle for Power in Syria*. Als voormalig Nederlands ambassadeur in het Irak van Saddam Hoessein weet hij maar al te goed hoe wreed een dictatuur kan zijn. Toch is één ding nog erger, zegt hij, een burgeroorlog, een sektarische strijd die hij als jonge diplomaat in Libanon meemaakte. Als bevolkingsgroepen tegenover elkaar staan, is niemand zijn leven meer zeker. In het religieus verdeelde Syrië ligt zo'n burgeroorlog op de loer, denkt hij.

Het Syrische regime wordt gedomineerd door alawieten, een sjii'tische minderheid die 12 procent van de bevolking uitmaakt. De oppositie komt uit alle bevolkingsgroepen, maar soennieten, die bijna 60 procent van de Syriërs vormen, spelen een belangrijke rol. 'De soennieten vinden dat zij het enige ware geloof hebben. Ze minachten de alawieten, ze vinden hun religie ketters', zegt Van Dam. 'Veel alawieten waren vroeger huisknecht of onderhorige van soennitische grootgrondbezitters. Maar door het Baathregime zijn ze aan de macht gekomen. Veel soennieten voelen zich al vijftig jaar onderdrukt en vernederd door de alawieten. Als je een alawiet als huisknecht hebt, is dat niet zo erg. Maar veel soennieten voelen zich al bijna vijftig jaar vernederd en onderdrukt door de alawieten.'

De alawieten vrezten op hun beurt een bijtjesdag, als de soennitische wrok tot ontlasting komt. Zo escaleert de strijd. Het regime klampt zich steeds krampachtiger vast aan de macht. De oppositie begon met vreedzaam demonstreren, maar stelt steeds hardere eisen en schiet inmiddels ook terug. Als

het Westen de oppositie te hulp komt, bijvoorbeeld door de oppositie te bewapenen, wordt de lont in het kruitvat ontstoken, vreest Van Dam. De oppositie is getalsmatig misschien sterker, maar het regime heeft de zware wapens en elitetroepen. Het is een recept voor bloedvergieten dat jaren kan duren, zegt hij. Zie het voorbeeld van Irak.

Daarom pleit de ex-ambassadeur nog altijd voor een dialoog met Bashar al-Assad. Het regime moet overreed worden zijn macht af te staan. Zo'n dialoog verdwijnt met de dag meer uit zicht, erkent Van Dam, maar een direct alternatief ziet hij niet, behalve het voortduren van een bloedig conflict waarvan de uitkomst allerminst vaststaat.

'Door Homs ontstaat een stemming: iemand moet ingrijpen. Maar je moet niet alleen denken: ik voel mij verantwoordelijk, ik vind deze situatie zo erg, ik moet 'iets' doen. Je moet ook heel duidelijk incalculeren: wat gebeurt er na mijn interventie? Daar zit het dilemma. Als militair ingrijpen leidt tot een burgeroorlog op veel grotere schaal, kun je natuurlijk zeggen: ik heb moreel het juiste gedaan. Maar dan zijn er wel een paar honderd duizend doden meer gevallen. Ja, dat is jammer, wordt er dan gezegd, zo hebben we het niet bedoeld.'

Maar steeds meer soldaten lijken over te lopen. Kan het bewapenen van de oppositie niet de doorslag geven?
'De meeste deserteurs zijn soennitische dienstplichtigen. Voorlopig vormen zij geen echt gevaar voor het regime, omdat ze meestal alleen lichte wapens kunnen meenemen. De overwegend alawitische elite-eenheden zullen hoogstwaarschijnlijk loyaal blijven. Zij hebben de tanks, de vliegtuigen, de zware wapens die eigenlijk voor de strijd tegen Israël bedoeld zijn. Massaal deserteren door soennitische militairen kan wel bijdragen aan het begin van een sektarische burgeroorlog.'

'Het regime heeft naar schatting zeventien duizend slachtoffers gemaakt. De protesten tegen het regime begonnen volkomen vreedzaam, maar inmiddels zijn er aan de zijde van het regime naar schatting tweeduizend slachtoffers gevallen. Dat is niet niks. Zo'n confrontatie kan jarenlang duren. Je hebt ook

geen zware wapens nodig om alawitische families te vermoorden, of om bomaanslagen te plegen.

'In Syrië kun je niet zeggen dat 'de' soennieten tegenover 'de' alawieten staan. Er zijn een heleboel alawieten die het regime verafschuwen. Maar als bevolkingsgroepen eenmaal tegenover elkaar komen te staan, kan iedereen worden meegesleurd in het conflict. Dat geldt ook voor andere minderheden, zoals druzen, christenen en ismailieten. Binnen die groepen hebben veel mensen gedacht: we worden beter beschermd door het seculiere regime van al-Assad dan door een soennitisch regime. Al-Assad werd wel beschouwd als een beschermer van de minderheden. Maar je zou nu ook kunnen zeggen dat hij het grootste gevaar voor diezelfde minderheden is geworden, in het bijzonder voor de alawieten. Hij speelt een steeds hoger spel. Door keiharde repressie met vooral alawitische eenheden denkt hij zijn regime te kunnen redden. Maar als dat mislukt, zal de wraak des te heviger zijn.

'Ik zat zelf in Libanon, toen er een burgeroorlog aan de gang was. Strijders vroegen bijvoorbeeld hoe je het woord 'tomaat' uitsprak, *banadura* of *bandura*. Bij de ene uitspraak hoorde je tot de Libanezen, bij de andere tot de Palestijnen. Als je bij de 'verkeerde' groep hoorde, werd je ter plekke doodgeschoten. Dat kan in Syrië ook gebeuren. Alawieten kunnen vrij gemakkelijk aan hun dialect worden herkend.'

Hoe groot acht u de kans op zo'n sektarische oorlog?

'Niemand wil het. Iedereen ziet het gevaar. Syriërs zijn opgevoed met de angst voor sektarisch geweld. Libanon was een afschrikwekkend voorbeeld, Irak is dat nog steeds. Maar het is mogelijk, als het centrale gezag wegvalt. 'Het is eerder gebeurd. In het begin van de jaren tachtig voerden de Moslimbroeders een campagne tegen de alawieten. Op een militaire academie bij Aleppo werden alle alawitische rekruten apart gezet en vermoord. Ook werden vooraanstaande alawieten vermoord, om een sektarische strijd

tussen alawieten en soennieten uit te lokken. Na een opstand van de Moslimbroeders in 1982 heeft het regime verschrikkelijk wraak genomen en in drie weken de stad Hama verwoest, waarbij 20 duizend doden zijn gevallen. Maar volgens New York Times-journalist Thomas Friedman steunden veel Syriërs deze aanpak: beter een maand Hama dan veertien jaar burgeroorlog, zoals in Libanon. Nu wordt daar beslist anders over gedacht. De omstandigheden zijn ook veranderd. De protesten begonnen met vreedzame demonstraties zonder enige sektarische dimensie.'

Nikolaos van Dam woont weer in Nederland, in een klassiek ingerichte flat in een statige Haagse wijk, na een lange diplomatieke carrière die zich vooral in het Midden-Oosten afspeelde. Hij laat

Eén ding is voor mij heel duidelijk. Militair ingrijpen is zelden succesvol. Kijk maar naar Irak.

een boek zien, een Hebreeuws en Aramees Oudtestamenteisch woordenboek van zijn vader, een theoloog die later patholoog-anatoom werd. Hierin zag hij als jongen voor het eerst het Arabisch alfabet. Hij was er meteen door gefascineerd.

Op de middelbare school probeerde hij zichzelf alvast wat Arabisch te leren, uit een zelfstudieboekje. Na zijn eindexamen in 1964 reisde hij meteen naar de Arabische wereld af. Hij werd overweldigd door de sfeer en de gastvrijheid. Aan de Turks-Syrische grens raakte hij zijn portemonnee kwijt. Ze werd teruggebracht door een man die haar ook heel gemakkelijk had kunnen inpikken. Het was zijn eerste positieve ervaring met de Arabische wereld.

Zijn liefde voor Arabië bekoelde

nooit, hoeveel geweld en onderdrukking hij ook meemaakte. Hij bleef gefascineerd door de taal, de cultuur en de geschiedenis, en vooral de bevolking. 'Mijn liefde voor de Arabische wereld gaat om de vriendelijke mensen daar en natuurlijk niet om hun dictatoriale regimes', zegt hij. 'Stel je eens voor dat je van die onderdrukte bevolkingen en je vrienden daar zou afwenden omdat hun leiders je niet aanstaan!'

Aanvankelijk ambieerde hij een wetenschappelijke carrière. Hij promoveerde in 1977 op *The Struggle for Power in Syria*, een boek dat inmiddels vier keer geactualiseerd is, de laatste keer in 2011. Van Dams boek is in Syrië verboden, maar inmiddels is een Arabische interneteditie voor iedereen beschikbaar.

Uiteindelijk begon hij een diplomatieke carrière. In 1988 werd hij de jongste ambassadeur die Nederland tot dan toe had gekend, in Bagdad. Een Arabische dictatuur was destijds de gewoonte van de wereld. 'Gewone burgers durfden bijna niets. Je kon niemand vertrouwen: iedereen kon van de geheime dienst zijn. Als iemand iets negatiefs over het regime zei, en een ander rapporteerde dat niet, dan werden ze allebei tegen de muur gezet. Syrië was daar een slap aftreksel van. Dat was ook een wrede dictatuur, maar veel slechter georganiseerd.'

Stuurt de oppositie bewust aan op buitenlandse interventie? Vechten ze daarom met geweren tegen tanks?

'Sommige groepen wel. In Homs zitten gewapende strijders in woonwijken. Het regime zal niet zeggen: dan schieten we maar niet. Zo escaleert de strijd. Dat creëert een stemming waarin de roep om interventie toeneemt. Dat zie je in de internationale media terug. Het is overigens nog lang niet zo ver. De landen die in Libië tussenbeide zijn gekomen voelen niets voor militair ingrijpen in Syrië. Maar er gaan wel stemmen op om het Syrische Vrije Leger te steunen en te bewapenen.'

Maar wat is het alternatief? Een dialoog met Assad is toch niet meer haalbaar?
'De Europese Unie en de Verenigde Staten hebben het niet eens geprobeerd, en zijn direct overgegaan op sancties.'

HET MENSELIJK TEKORT

Ik tik dit stukje thuis aan de keukentafel, met de kachel aan en een lekker kopje cappuccino naast me. Als het kopje leeg is neem ik er nog een, want zoals de koffie thuis smaakt, smaakt hij nergens.

Als het aan GroenLinks en het CDA ligt, zit iedereen binnenkort net zo gezellig thuis te werken als ik. Afgelopen donderdag dienden de Kamerleden Ineke van Gent en Eddy van Hijum een wetsvoorstel in dat werknemers het recht geeft zelf te kiezen waar en wanneer ze hun werk verrichten. 'Wij zijn niet voor een samenleving waarin iedereen steeds meer werkt', verklaarde Van Gent, 'maar het taboe dat je niet 's avonds na het eten je laptop nog even zou kunnen uitklappen, moet er af.'

Het nieuwe werken is goed voor het milieu, goed voor de files en goed voor de kindertjes, die eindelijk hun kopje thee na school terugkrijgen. Als leraar, bakker of vuilnisman schiet je met dit wetsvoorstel natuurlijk weinig op, maar de gedachte erachter is goed: de mens is prima in staat zelf te bepalen hoe hij zijn werk doet.

Wanneer mensen worden behandeld als willoze schakeltjes die alleen op een knopje

mogen drukken als een autoriteit hen daartoe opdracht geeft, voelt niemand zich verantwoordelijk en lopen de dingen uiteindelijk in de soep. Het verhaal van Sander Heijne over mismanagement bij NS en ProRail, vorige week zaterdag in *de Volkskrant*, maakte duidelijk hoe de doorgesloten bureaucratie mensen, machines en uiteindelijk een heel land kan lamleggen. Als er bijvoorbeeld een wissel bevriest, wat nog wel eens gebeurt, treedt er een 'complex protocol' in werking. Na veel heen en weer gebel duikt

Als mensen worden beschouwd als willoze schakels loopt de boel in de soep

het hulpje van de monteur van een onderaannemer van ProRail de file in, om uren later bij die wissel te arriveren. De reizigers zijn inmiddels doodgevoren.

Vroeger was het ondenkbaar dat een paar bevroren wissels het treinverkeer in het hele land platlegden, zeiden spoormedewerkers tegen Heijne: toen loste de machinist zoiets gewoon zelf even op. Je ziet het meteen voor je. De machinist, een boom van een kerel, stapt uit de trein. Er waait een ijzige wind, hij zinkt tot aan zijn knieën weg in de sneeuw, maar het deert hem niet. De machinist knielt neer naast de wissel en warmt hem met zijn grote, blote handen vast een beetje op. 'Stil maar wisseltje', bromt de machinist. 'Heb je het dan zo koud?' Hij trekt zijn duffelse jas uit en dekt de wissel liefdevol toe. Intussen heeft de hoofdconductor de brander gepakt. Na vijf minuten is alles gefikst

WILMA DE REK

en rijdt de trein weer als een zonnetje.

'Het doel van opvoeding is niet van een kind een gedweeë burger te maken, maar een autonome geest die ziet met zijn eigen ogen, voelt met zijn eigen hart, en niet wordt geleid door enige autoriteit behalve zijn eigen verstand', schreef Jean-Jacques Rousseau in *Emile*. Een mens functioneert het best wanneer hij zich goed voelt, en meestal voelt hij zich goed wanneer hij zelf bepaalt wat hij doet, autonoom is - autonomos betekent: ik stel mijzelf de wet. Privé, maar ook in het werk.

Want werk levert niet alleen geld op, het maakt iemand tot wat hij is. De oude Grieken voelden voor werk een diepe minachting, daar had je slaven voor (in sommige nieuwe Grieken klinkt iets van die mentaliteit nog altijd door), maar in onze tijd is werk allesbepalend voor je identiteit. Je bent wat je doet. Karl Marx was zelfs van mening dat de mens pas werkelijk mens werd via arbeid; maar dan wel bevredigende arbeid, verricht door iemand die zelf nadenkt en die niet door *meten is weten*-fetisjisten wordt gereduceerd tot sullige schakel.

Ik neem nog een bakkie.

Nikolaos van Dam: 'Syriërs zijn opgevoed met de angst voor sektarisch geweld.'

Foto Joost van den Broek / de Volkskrant

Turkije wel, en dat heeft niets bereikt. 'Dat heeft mij zeer verbaasd. Ik had verwacht dat al-Assad wel naar de Turkse regering zou luisteren.'

Wat blijft er dan nog over?

'Je moet kijken welke partijen nog toe-

gang hebben tot al-Assad. De Russen, de Iraki's, de Chinezen, misschien de koningen van Jordanië of Marokko. Ik realiseer me ook wel dat een dialoog steeds minder waarschijnlijk is. Het is ook niet populair om met al-Assad te worden samengezien. Dan ontstaat een

beeld alsof je een misdadiger de hand schudt. Maar als het alternatief een eindeloze oorlog is, moet je het op zijn minst proberen. Als politicus heb je bepaalde verantwoordelijkheden. Je moet pragmatisch zijn, als je de keuze hebt tussen rechtvaardigheid, veel bloedver-

Nikolaos van Dam

1945 Geboren in Amsterdam
1964-1973 Studie politicologie en Arabisch
1970-1975 Docent geschiedenis Midden-Oosten, UvA
1974-1975 Tolk Arabisch
1975-1980 staflid Ministerie van Buitenlandse Zaken
1977 Gepromoveerd op proefschrift over moderne Syrië
1980-1983 Eerste secretaris Nederlandse ambassade Libanon
1983-1985 Zaakgelastige a.i. in Libië
1985-1988 Adjunct-directeur Afrika en Midden-Oosten, ministerie van Buitenlandse Zaken
1988-1991 Ambassadeur in Irak
1991-1996 Ambassadeur in Egypte
1996-1999 Ambassadeur in Turkije
1999-2005 Ambassadeur in Duitsland
2005-2010 Ambassadeur in Indonesië
2010 Ambassadeur bij ASEAN, associatie van Zuid-Oost Aziatische landen
2010 Pensioen

Assad werd vroeger in Damascus Sneeuwwitje genoemd, een onschuldige jongeman

gieten en een wat minder principiële opstelling met veel minder bloedvergieten.

'Eén ding is voor mij heel duidelijk. Militair ingrijpen is zelden succesvol. De regime change in Irak heeft heel veel doden gekost. Er is blijkbaar niemand die daar ook maar één nacht van wakker ligt. Maar sinds de Amerikaanse invasie van 2003 zijn 165 duizend doden gevallen door sektarisch geweld. In de jaren negentig zijn naar schatting 300 duizend doden gevallen door de sancties van de Verenigde Naties. En het geweld in Irak is nog lang niet voorbij. Natuurlijk, het regime van Saddam was uiterst wreed en maakte buitengewoon veel slachtoffers, maar niet zo veel. De interventie in Afghanistan kan als misluk worden beschouwd, in Libië moeten we ook nog maar afwachten. Volgens Amnesty International worden de mensenrechten daar nu ook op grote schaal geschonden.'

Nederland hoopt op sancties.

'Dat ligt binnenlands natuurlijk erg goed. Sancties, en nog meer sancties. Maar de sancties tegen Syrië zijn nu bijna elf maanden van kracht. Ze hebben nog op geen enkele wijze zichtbaar bijgedragen aan het stoppen van het geweld en het terugtrekken van dit regime. Dat weet je van tevoren. Sancties hebben wel effect, vaak ten koste van de bevolking, maar ze bereiken niet het nagestreefde doel.'

In september 2010 was u voor het laatst in Syrië. Zag u de protesten aankomen? 'Absoluut niet. De laatste keer heb ik nog een minister gesproken, die een heel ontspannen indruk maakte. De moed om tegen onderdrukking op te staan, is een heel nieuw element, geïnspireerd door de gebeurtenissen in andere landen.'

'Het verlangen naar vrijheid bestond natuurlijk al veel langer. In 2001 werd van de Damasceense Lente gesproken, toen Bashar al-Assad net aan de macht gekomen was. Hij sprak over openheid en vrijheid. Maar hij is ook maar een onderdeel van het systeem gebleken. Zo'n regime zit vol met vol bullebakken, met mensen die gewend zijn iedereen willekeurig te kunnen mishandelen. Misschien dat het zijn vader Hafez gelukt was om die mensen tot de orde te roepen, die was wel echt de baas. Maar Bashar niet. Hij werd vroeger in Damascus Sneeuwwitje genoemd, een onschuldige jongeman. Die term is nu niet meer van toepassing.'

Kan hij door keiharde repressie aan de macht blijven?

'Het is mogelijk. Het overlopen of deserteren van soennitische militairen kan het leger wel ondermijnen. Daardoor zouden alawitische officieren kunnen worden aangemoedigd om hun positie ten opzichte van het regime te herzien. Dat is het grootste gevaar voor al-Assad op dit moment, een staatsgreep van binnenuit. Het is een scenario waar ik enige hoop op heb gevestigd. Een nieuw alawitisch bewind dat wél wil hervormen.'

Wat is toch bijna onmogelijk? Bij elke hervorming is de positie van de alawieten zelf in het geding.

'Ik ben ervan overtuigd dat een heboel alawitische officieren het geweld afgrijselijk vinden. Zij willen niet op deze manier doorgaan. Maar het is natuurlijk levensgevaarlijk een coup tegen al-Assad te beramen. Als er ook iets uittekt, ben je dood.'

Wat vindt u van het referendum dat door Assad is uitgeschreven?

'Hij stelt voor het machtsmonopolie van de Baathpartij af te schaffen en de ambtstermijn van de president tot twee termijnen te beperken. Op zichzelf zijn dat zaken van bijzonder groot belang, al houdt de president disproportioneel veel macht.'

'Maar de omstandigheden waaronder het referendum gehouden moet worden, vormen een sterk ondermijnende factor. Op veel plaatsen in Syrië vinden gewelddadige confrontaties plaats. Als het geweld zou stoppen, en Assad vooraf met de oppositie over de tekst zou praten, zou het er geloofwaardiger uitzien.'

'Het grote probleem in Syrië is dat je vertrouwen nodig hebt voor de vreedzame overgang van een extreem repressief bewind naar een democratie. Ik begrijp heel goed dat de oppositie geen enkel vertrouwen in het regime heeft. Maar het regime heeft ook geen vertrouwen in de oppositie, omdat het bang is voor wraak.'

HET EEUWIGE LEVEN

Iedereen valt nu voor een Rembrandt of Vermeer. Maar in de 17de en 18de eeuw stonden zilveren voorwerpen hoger aangeschreven, als kunst en als waardeobject. 'Als je baas in die tijd zilveren voorwerpen kon tentoonstellen, had hij voldoende geld om een inkomen te garanderen', zei Bram Aardewerk, de Haagse zilverantiquair, eens.

Tegenwoordig zijn schilderijen veel duurder. 'Dat komt doordat schilderijen eeuwenlang, onophoudelijk en ononderbroken zijn gepromoot, terwijl het zilver uit de aandacht verdwenen is toen er geen zilveren munten meer in omloop werden gebracht. De koppeling van zilver en geld viel weg en inflatie deed zijn intrede.'

Aardewerk overleed 28 januari aan de gevolgen van kanker. Hij werd 79 jaar. Twintig jaar lang was hij de zilverexpert van het AVRO-programma *Tussen Kunst & Kitsch*. Daarnaast heeft hij zich ingezet voor het behoud van de vermaarde kunst- en antiekbeurs in Delft.

Tot hij ziek werd, vorig jaar augustus, was hij nog altijd betrokken bij zijn eigen antiek- en juwelierszaak aan de Jan van Nassastraat in Den Haag. 'Wij hadden de dagelijkse leiding overgenomen', zegt zijn dochter Esther. 'Maar hij was onze president-commissaris, bij wie wij altijd voor advies terecht konden.'

Abraham (Bram) Aardewerk werd in 1932 geboren in Den Haag in een joodse gezin met vier kinderen. Zijn vader had al een antiekzaak. In de oorlog dook de hele fami-

Toen Bram Aardewerk een keer zijn vader mocht vervangen in diens antiekzaak, raakte hij verslingerd aan zilverwerk uit de 17de en 18de eeuw.

lie op verschillende adressen onder - Bram verbleef als jongetje in De Steeg, niet ver van Velp. Wonder boven wonder overleefden ze allemaal.

Na de oorlog ging hij naar de hbs en volgde een opleiding aan Nyenrode. Hij werkte daarna bij de diamantzaak van de familie in Amsterdam en op de administratie van de Curaçaose Handels Maatschappij. Ook was hij nog twee jaar lang souschef op de huishoudafdeling van De Bijenkorf.

Toen zijn vader door griep werd geveld, viel Bram Aardewerk een keer in bij de familieonderneming. Hij zou het vak meteen koesteren. Aardewerk specialiseerde zich daarna in 17de- en 18de-eeuws Nederlandse zilverwerk.

'Zilver is plastisch en weerkaatst 99 procent van het licht. Hij vond dit een zeer boeiend materiaal', zegt zijn dochter. In 1970 vestigde hij zich als zelfstandig antiquair aan de Jan van Nassastraat, samen met zijn vrouw Magdie. Collega's raadden het hem af, want buiten Amsterdam zou zo'n zaak geen toekomst hebben. Bram Aardewerk liet zich er niet door weerhouden: 'Als de collectie mooi genoeg is, maakt het niet uit waar je zit.'

Hij beseft dat de tijd voorbij was dat antiekhandelaars voldoende hadden aan persoonlijkheid en reputatie om te verkopen. In deze moderne tijd was kennis onontbeerlijk.

BRAM AARDEWERK 1932 - 2012

De nieuwe clientèle was niet meer opgegroeid met antiek. Ze kenden en herkenden de objecten van vroeger niet meer en twijfelden over de waarde. De kennis kwam nu vooral uit boeken, of van de razendpopulaire studie kunstgeschiedenis. Dit dwong de handel ook te gaan studeren en onderzoeken, iets wat Aardewerk toejuichte.

Aardewerk zag liefde voor kunst als een oerdrift. Volgens hem hebben mensen allemaal een ingebouwd gevoel voor schoonheid; een gevoel dat is gebaseerd op overleven. En dat mensen ook dezelfde dingen mooi vinden. Dat veranderde echter in de 19de eeuw toen de objectieve schoonheid plaatsmaakte voor de eigen interpretatie. Het einde van de oude gildenstructuur was voor Aardewerk het einde van het echte vakmanschap. 'Er werden allerlei varianten verzonnen om de aandacht van de koper te trekken. Het werd er niet beter op.'

Hij zette zich in voor het behoud van het beroep van zilversmid. Samen met Jan van Nouhuys heeft hij het moderne Nederlandse zilver gepromoot en nieuw leven ingeblazen, onder meer door het uitschrijven van ontwerpwedstrijden voor jonge zilversmeden.

Daarnaast was hij de initiatiefnemer voor de cursus 'Antiek in de praktijk' en was hij jarenlang lid van de keuringscommissie van de Pan- en Tefaf-beurzen waaraan hij zelf ook deelnam.

Peter de Waard